

תוצאות חיים

יוצא לאור על ידי

התאחדות בני התורה

בנשיאות מרן הגאון רבי יצחק רעאבי שליט"א

גליון 13 ניסן ה'תשע"ג ב'שכ"ד

בשיתוף מוסדות "יד מהר"ץ"

דבר המערכת

"ובסרה!"

מהותו של ליל הסדר מתבטאת במושג המסירה. "והגדת לבנך", ציווי החינוך לדור הבא והעברת השושלת, עד ביאת גואל צדק, הינו חיוב על כל אדם באשר יהיה, אולם פשוט וברור שישנן דרגות שונות בצורת המסירה. לא הרי אברך צעיר המלמד לבנו את ההגדה, כהרי ישיש בגיל הגבורות המנחיל ממקורות קדומים את היהדות ומורשתה.

והנה אנשי כנסת הגדולה תקנו בנוסח תפילת שמונה עשרה [לפי גירסת שאר קהילות, אם כי גם לפי נוסח דידן אפשר לבאר כעיקרי הדברים], "על הצדיקים ועל החסידים וכו', ועל פליטת בית סופריהם". ולכאורה יש לתמוה, מדוע תקנו לבקש רק על פליטתם של הסופרים, ולא על הסופרים עצמם?

באופן נפלא ביאר זאת רבן ומאורן של ישראל, מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, כי אמנם אנשי כנסת הגדולה היו מאה ועשרים גדולי הדור, ובהם כמה נביאים, אך עדין היו זקוקים לאלו שראו בעיניהם את דור העבר, מגשרים בחייהם בין הדורות, על מנת שיוכלו להעביר לדור הבא את שלמדו וראו בדור הקודם. נאים הדברים למי שאמרם, שכן הוא עצמו היה שריד לדור דעה, אשר בחמלת ה' נותר להאיר את חשכת דורינו, בזוכרו את גדולי הדור הקודם, מנהיגיו ומקוממיו.

כמובן שהמשכת הקשר בין הדורות אינה ניתנת לכל אדם, שהרי הדבר דרוש זהירות רבה, לקבל את הדבר ולהעבירו הלאה בדייקנות מרבית. בדורינו אנו, שרבים הם הפסקים והשמועות בשם גדולי ישראל, נדירים הם האנשים שנעשו מקורות נאמנים ומסמכים לשמש כמנחילי התורה בטהרתה. וזו לשונו של החתם סופר בתשובותיו (ליקוטים סימן ס"ד), כי כבר אנו מזהרים מפי ספרים וסופרים שלא להאמין לעדותן של אנשים המעידים מפייהם של חכמים, כי אינם מדקדקים בדבריהם ומהפכים דברי אלקים חיים. המשך בעמ' הבא

משלחן מלכים

מתורת רבינו מרן שליט"א

בהא דתנן הכיאו לפניו חזרת והרוסת ושני תבשילין אף

על פי שאין הרוסת מצוה, יש להעיר דברי"ף ליתא תי' ושני תבשילין, וכן בפירוש רבינו הננאל וברא"ש. גם הרמב"ם ורע"ז לא מפרשי לה, ומשמע דלא גרסי לה, ואמנם בפיחמ"ש כת"י של הרמב"ם עצמו ליתא בנוסח המשנה (וכן במשנה סדר מועד כת"י קדום הוצאת השיפת גנזי תימן דף קע"ט, נוספו תיבות אלו בין השיטין על ידי סופר אחר), וכן בנוסח המשנה שבבית הבחירה להר"מ המאירי, אף שהר"מ המאירי עצמו מפרש זה להלן בכלל פי' המשנה, וידוע שנוסח

המשנה ופי' הרמב"ם שבספרי הר"מ המאירי הם הוספת המעתיקים. גם בשינויי הנוסחאות שבמשניות בדפוס וילנא ציינו שבכמה ספרי משניות ליתא.

ולפ"ז מוכן מה שנכנס בגמרא בדף קיד: עניין שני תבשילין לכאורה שלא במקומו, אחר דברי ר' יוסי דהגמרא מיייתא ליה לעניין מצוות אם צריכות כוונה ובדבריו מזכיר ג"כ שני תבשילין, וכאן מבואר בגמרא מה הם שני תבשילין, ואחר כך חוזר לעניין הראשון (עיי' בתוספות ובראשונים שביארו שזה המשך לעניין דלעיל אם מצוות צריכות כוונה). ותמוה א"כ למה הפסיקה הגמרא לבאר עניין שני תבשילין.

ולפי הנז"ל אתי שפיר לפי שאינו בנוסח המשנה, אלא בדברי ר' יוסי. ומיושב בזה תמיהת המלאכת שלמה על הר"ר יהוסף שמהק תיבות אלו מהמשנה. אמנם רש"י ורשב"ם גרסי לה אף במתניתין, וכ"מ מהר"מ המאירי כדלעיל. וצ"ב למאן דלא גרסי לה במתניתין, טעמא מאי לא נו' רק בדברי ר' יוסי, ועיי' בפר"ח סימן תע"ג סוף אות ב'. ועכ"פ הרמב"ם וכל הפוסקים העלו זה להלכה שצריך להביא גם שני תבשילין.

ועל פי זה אולי יש לחדש ולומר דהר"ף דאייתי לברייתא דר' יוסי דאף על פי שטיבל בחזרת וכו' לאו למימרא דמצוות צריכות כוונה כפי מה שהוכיחו בגמרא מדקאמר מצוה להביא וכו' כפי שפירשו בכוונתו הרז"ה במאור והרמב"ן במלחמות והר"ן ומהר"ם הלאווה יעו"ש, אלא כוונתו רק ללמד שצריך להביא שני תבשילין, שהרי לא נזכר במשנה (לפי גירסתו), וכ"ה המשמעות המבוארת מדבריו מדלא הזכיר כלל עניין אם מצוות צריכות כוונה, רק מיייתי הברייתא בסתמא, ואחר כך מאי שני תבשילין, וכל כי האי גוונא הוה ליה לפרושי. וא"כ אין ראייה מדבריו כאן אם פסק דמצוות צריכות כוונה או לאו, ועיי'.

(פרי עין חיים על אגדתא דפסחא סוף אות י')

כיוצא בזה סיפר רבינו שליט"א, כי שאל את מרן הגר"ש עצמו - לפני שנים רבות - על ספר מסוים המצטט פסקים רבים בשמו, אם ראוי הוא ונאמן לסמוך עליו. בתשובתו יסד מרן זצוק"ל כלל ברזל בכל הנוגע לעניינים אלו. כאשר ניגשים לבחון פסקים בספר כזה או אחר, כך אמר, יש לתלות זאת בשני גורמים: האחד, כי התשובה הובנה כראוי לשואל. השני, שהשואל עצמו הבין מה ברצונו לשאול... (ועיין שערי יצחק מוצש"ק עקב ה'תשע"ב עמ' ט).

בהזדמנות אחרת סיפר רבינו שליט"א את אשר שמע ממרן הגר"צ אבא שאול זצוק"ל, מעשה המשמש כדוגמא מוחשית לצורך הזהירות המופלגת בעניינים אלו. בא לפני אדם, סיפר בעל האור לציון, ושאלני שאלה. השבתי לו, והוספתי שאם לא הובנו דברי הריני מוכן לחזור עליהם שוב. אולם הלה הניד ראשו לאות כי הבין היטב ואין צורך בכך, כי הדברים ברורים דים. בקשת הימנו, אפוא, שישוּב הוא על תשובתי באוזני. הוא אכן חזר על הדברים, אך במשמעות הפוכה מתשובתי...

יהדות תימן המפוארת זכתה בדור זה לנוגה אור תורתו של רבינו שליט"א, הוא הגבר הוקם על לשמר את מסורת אבותינו הקדומה, בספריו המאירים ובשיעוריו הבהירים, ועל צבאם ספר שלחן ערוך המקוצר השמונת חלקיו, מהם ניכרים רוב יגיעתו ומאמציו הגדולים לעמוד בכל תוקף על משמר מנהיגו, בפני המערערים מבית ומחוץ.

כותב השורות שמע מאחד מזקני ההוראה בדורינו שליט"א, שהעיד על רבינו שליט"א כי הוא מומחה במנהגי תימן, והמפורסמות אין צריכין ראה, באשר הסתופף בצלם של גדולי ומאורי האומה, זיע"א ויבדלחט"א, יצק מים על ידם ועודנו דולה ומשקה כנתינתן, כי הקבלה עיקר גדול היא כנודע (ועיין אור זרע אלפא ביתא סימן ל"ד ד"ה למד מאמר נאמן, וש"ת משנה הלכות חלק י"ח סימן קפ"ז), ועם כל זאת מוסיף והולך עוד כהנה וכהנה במידה כפולה ומכופלת, משקנו ממעיינותיו השופעים בנועם חכמתו ורוב תבונתו, מורה דרכנו ומאיר נתיבותינו, לוחם מלחמתה של תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. היא רעוא מן קדם אבונא דבשמיא, שירבה ה' גבולו בתלמידים, להרביץ תורה ויראה, להיות תל תלפיות לרבים, להורותינו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

מכרת תנכו לשנים רבות ומוציא סוגיית המצרכת

חיבה

היכן מוצאת חולצה נביאה
בהקשר לפסח, אלא בהקשר
למנוחות הפסחה?

עיונים

מעשה ברבי אליעזר: כתב מהרי"ץ בשם המפרשים, שמעשה זה בא לראיה לרלעיל דאמרן ואפילו כולנו חכמים וכו', ממעשה רב דחמישה זקנים אלו. ויש לבאר זאת על פי מה שכתב גאב"ד אונסדורף בפירושו באר שמואל על ההגדה, דהנה מצינו שכמה בני תורה ולמדנים אומרים בליל חג השבועות כי עדיף ללמוד גמרא בהבנה ולא לומר את התיקון במהירות, ויכול דאף בליל פסח כן, הלכך פירש שמצווה עלינו לספר ביציאת מצרים, והראיה ממעשה דרבי אליעזר וחבריו שהיו מסובים בבני ברק ומספרים ביציאת מצרים, שעם כל גדלותם בכל זאת ספרו ביציאת מצרים עד עלות השחר ולא למדו דברים אחרים, עכת"ד. אמנם כלפי התיקון אפשר לדחות דמסתברא דגדולי הדורות, שקראוהו על פי דעת הזוה"ק, היו מעיינים בדבריו ומגיעים לסודות רמים ונישאים, מה שאין כן לדין שרק אומרים אותו בלא הבנה, ויתכן דעל כך לא נאמר העניין הגדול לומר תיקון ועדיף ללמוד גמרא בהבנה ובעמקות. והכא נמי שמא יש לדחות לפי דרך זו, שדרגתם אפילו בסיפור יציאת מצרים אינה ניתנת להשגתנו, ואי אפשר לדמותנו אליהם כלל ועיקר. אי נמי, דכל זה דוקא בליל פסח שבו הוצרכו לרבות את החכמים, משום דסלקא דעתין שהם לא יתחייבו בסיפור יציאת מצרים הואיל ולא היו שבט לוי בשעבוד, קא משמע לן דאף הם היו באותו הנס, וכמו שהביא מהרי"ץ שם לפי אחד הפירושים. ואם כן בליל הסדר ישנו ריבוי מיוחד, מה שאין כן בליל שבועות. ומעיקרא, הן ניכר שסברת אותם בני תורה שהביא בבאר שמואל נכונה כשלעצמה, אלא שעל כך בא הריבוי בהגדה, ומסתבר שבשבועות מודה אף בעל באר שמואל שצודקים הם בדבריהם, ובמקו"א ואכ"מ.

הגיע זמן קרית שלום של שחרית: פירש מהרי"ץ בשם הרמ"ף דהוצרכו לומר של שחרית, לפי שמצות סיפור יציאת מצרים הוא בלילה בזמן שהיתה הגאולה, לזה אמרו הגיע זמן קרית שמע של שחרית, לומר כי כבר הנץ החמה ולא מיקרי שוב זמן שכיבה כלל, ואם כן כבר הוא יום ותו ליכא מצות ספור יציאת מצרים, עכ"ד. ולכאורה צ"ב, דהא לעיל מיניה, גבי כל המאריך ביציאת מצרים וכו', כתב להדיא בשם הרמ"ף גופיה שכוונתו אפילו שלא בליל הפסח, והכא כתב דבליל פסח דוקא. ובדוחק אפשר לבאר דהתם כתב בלישנא דאפילו שלא בליל הפסח, וצ"ל שבבילות אחרים אך לא ביום.

אי נמי יש לתרץ, דהתם הוא מצוה קיומית, שבכל יום יש לספר ביציאת מצרים ועל ידי הסיפור מתקיימת המצוה, מה שאין כן הכא דהוי מצוה חיובית, שיש חיוב המוטל לספר ואין זה תלוי ברצונו של האדם כדהתם, ודו"ק.

***

פלפולא חריפתא

א) היכי תמצי חמץ שאינו שלו דליהוי חמירא טפי לעניין בל יראה יותר מחמץ שלו?

(עיין שאגת אריה סימן ע"ג, מקור חיים או"ח פתיחת סימן תל"א, מנחת חינוך מנחה י"א אות ה')

ב) היכי תמצי דאע"ג דקיימא לן חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, יש אופן שמותר לאחר הפסח?

(עיין שו"ת נודע ביהודה קמ"א או"ח סימן כ', בתרא סימן ס"ה)

ג) היכי תמצי כיכר חמץ שעבר עליו הפסח, חציו מותר וחציו אסור?

(עיין שאגת אריה סימן כ"א, מקור חיים ריש סימן תמ"ח)

ד) היכי תמצי כלי שיש להגעילו אך אפשר לעשות כן רק בזמן מיוחד בשנה?

(עיין פרי מגדים סימן תנ"א או"ח ס"ק ל', שו"ת חתם סופר יו"ד סימן ק"י)

ה) היכי תמצי דיוצא אדם במצה גזולה?

(עיין מגן אברהם סימן תנ"ד ס"ק ה', חידושי רעק"א סימן תנ"ד בשם הריטב"א)

אפיית המצות בתימן

שאפו יהודי תימן. בשולי גיליון השלחן ערוך שלו הוא כתב הגהה ארוכה ובה מוכיח את מסורת אבותינו הקדומה (נדפסה על ידי א' גימאני הי"ו, פעמ' ס"ד). בין השאר הוא כותב, שמע מינה דמצה שלנו שעולה בה כעין אבעבועות בשעת אפייה מותרת, והיא שאמר משה רבינו עליו השלום בסיני את זה תאכלו. ועוד מה לך להרהר אחר כך גדול כזה אשר לימדום אבותיהם, כי מנהג אבותיהם תורה.

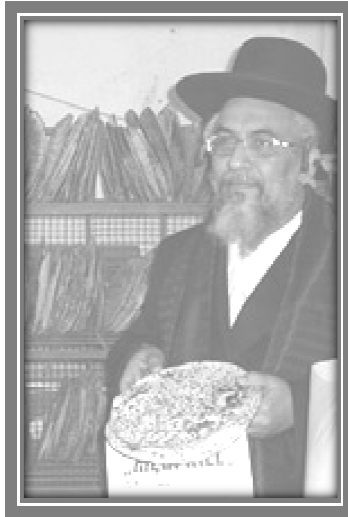
גב בתשובת חכמי תימן ליהודי ארץ ישראל אודות אפיית המצות, הדגישו בראשית תשובתם בזו הלשון: מרם כל נאמר, דקמי שמיא גליא שעתידיים דורות הבאים באחרית הימים לחוש חששות רחוקות ולמנוע האפייה בפסח. על כן פירט הכתוב בהדיא בפ' בא התר בשול ואפייה בפסח, דכ' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. לא כן בשאר ימים טובים דאתי ברמוז, להורות כי הפי' בנו ה' להתענג בלחם הם ונקי גם בפסח, לא להתענות באכילת לחם יבש אשר היה נקודים להצטמק ורע לו, כי זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו.

(נדפס בספר אור ההלכה חלק א' (מהדורה ראשונה) עמ' י"ב)

זמיעשה שתמה חכם מבני אשכנז על המצות העבות הללו בפני מרן הגרב"צ אבא שאול זצוק"ל, אך הוא הראה לו את דברי הרמ"א (סימן תע"ה סעיף ז') שכתב, ונהגו לעשות ג' מצות של סדר מעשרון זכר ללחמי תודה, ע"כ. והנה עשרון הוא שיעור חלה, שהיא לכל הפחות קילו שש מאות וששה גרם, והמים יהיו לפחות קילו ושמונה מאות גרם לשלש מצות, הרי שכל מצה שוקלת כשש מאות גרם. אם כדברך שהמצות דקות הן, סיים הגרב"צ, הרי ששלש מצות של שש מאות גרם תופסות את כל רוחב השלחן... על כרחך, אפוא, שהכוונה על המצות שלנו, בהן שייכים דברי הרמ"א.

(רבינו האור לציון, ירושלים ה'תשע"ב, עמ' תקע"ו)

בזמנינו נשתבשו ונתעוותו כמה מושגים. אחד מהם, הוא שלרבים נדמה כאילו ההבדל הקובע בין מצה לבין חמץ ההוא שהמצה דקה ומהוררת בנקבים רבים, עד שבצק שתפה והחמיץ אלא שהוא דק ומהורר הנאפה במשך כל ימות השנה, נקרא כיום בשם "מצות חמץ". דבר והיפוכו. וכל זה הוא שכחת המסורת שגרמה בלבולים רבים. ולפי האמת אין צורך כלל שיהא הבדל היצוני בין "לחם" של כל ימות השנה ל"לחם" של פסח. גם המצה של פסח נקראת לחם, שהרי מברכים על המצה המוציא "לחם" ואפילו בליל הסדר. וכן מוכח בגמרא פסחים דף ז'. בסוגיא של "פת שעיפשה", והובא להלכה בשלחן ערוך סימן תמ"ז סעיף ד', כי המוציא פת בפסח בביתו ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה, מותר אפילו באכילה דאזלינן בתר בתרא וכו'. הרי שלא היה בזמנם שום דרך להבחנה בין זה לזה.

אופן עשיית המצות בתימן עד הדור האחרון היה כמימות עולם וכשנים קדמוניות, כפי המתבאר מן המשנה והתלמוד ומהפוסקים הראשונים, שהמצות רכות וטובות למאכל (רק קשה מעט ללעסן), ותואר מראיהן אינו שונה משאר לחם של כל ימות השנה, אף שכבר נהגו לעשות עיין דק כל מה שאפשר.

אמנם כעת בארץ ישראל ברוב ככל המקומות אין אפשרות לעשות כן, רק קונים או עושים מצות בתנורים אחרים במאפיות ציבוריות, אם עבודת יד, אם במכונות שנתחדשו בזמנים אחרונים בארצות אירופה, ועושים הכל לפני פסח, ובקושי נילושות, והן יבשות ודקות מאד, וגם מנוקבות. ומרוב דקותן אי אפשר שיהלק בעל הבית כזית לכל המסובין בליל הסדר, רק צריכין לצרף.

(מתוך מאמר כיצד אפו מצות בתימן מרבינו שליט"א, גליון קהל יהודה ניסן ה'תשנ"ה, ועיין עיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר סימן פ"ז אות כ"ב)

הנאון רבי שלום מנצורה זצוק"ל, נגיד יהודי תימן, נדרש לעניין זה כאשר הגיע שלווחא דרבנן מוארץ ישראל וערער על המצות

אלה מועדי ה'

תשובות רבינו שליט"א מתוך ש"ת שמושה של תורה

- א. בדין בדיקת כיסי הבגדים מחמץ, האם צריך לבדוק גם בגדים שאין לובשם בימי הפסח? תשובה: ראו¹.
- ב. אם ידוע שיש חמץ גמור מאחורי מזנון או ספריה כבדים, וכן מקרר שנפלו בו פירורי חמץ במנועים מאחור, האם צריך לבער שם את החמץ, או דסגי במה שמבטלים? תשובה: מספיק לבטל².
- ג. בשר שנמלח לפני פסח [ללא השגחה והכשר לפסח] ונמצא במקפיא, האם מותר להשאירו בפסח, ומה הדין לגבי אכילתו? תשובה: מותר להשאירו בפינה מרוחקת במקפיא בתוספת ציון שזה חמץ, כי אסור לאכול, דמצוי בזמנינו שמוסיפים קמח במלח כדי שלא יתלחלח.

א. ואין חיוב משום שלא לובשים אותם ולא יבואו לאכול את השאריות – אם יש בהם, ומ"מ ראו כי אולי בל"ז יבואו ללבשם.
ב. משום שלא יבואו לידי אכילתם, כי הרי לא רואים אותם ונמצאים מאחורי חפצים כבדים, ומלבד זאת הם מאוסים, ויתכן שכבר באו לידי גדר שלא ראוים לאכילת כלב.

זוכר נשכחות

כתב רבינו שליט"א בשלחן ערוך המקוצר סימן פ"ג סעיף ד' וזו לשונו: כל מיני הקטניות ואפילו אורז, מנהיגו פשוט כפי הדין שמוותרים באכילה בפסח, בין לקלייה בין לבישול, וכמבואר בגמרא ובפוסקים (ואין מי שחושש להחמיר בהם זולת האשכנזים. והיא חומרא יתירה מחשש תערובת דגן. וגם שכמה מיני קטניות דומים קצת לדגן). אבל יש לברור אותם היטב מחשש תערובת מיני דגן, וכן לחקור אם לא נארזו במקום שאורזים גם קמח כמו שמצוי בזמנינו, עכ"ל.

לא רבים יודעים, אך לא תמיד המצב היה כה פשוט להיתר. בירושלים שלפני כמאה שנה, כידוע, נרדפו בני ק"ק תימן אשר הגיעו ארצה, וסבלו רבות מגורמים שונים, שבין השאר לשו את מצותיהם של התימנים בחצץ (על כל נושא זה ראה בספר "זכור לאברהם" (עמ' מ"ט) לרב הקהילה ומנהיגה, הגאון רבי אברהם אלנדאף זצוק"ל, שמתאר בפרוטרוט את כל השתלשלות המאורעות והצרות השונות אשר היו מנת חלקם של התימנים). מעניין לציין, שכמו כן היתה אסורה אכילת הקטניות, עד שבמצב קשה במיוחד הוצרכו בני הקהילה לבקש היתר לאכילתן, וזה נוסח המכתב שפרסמו רבני תימן באותו הזמן, כפי שנדפס בשו"ת זכרוני איש סימן כ"ז.

בנותן טעם להביא כאן את דברי בעל כף החיים (סימן תנ"ג ס"ק י') וז"ל, אמנם עתה בזמן הזה נתרבו האכלוסים יותר ויותר ממה שהיו מקדם קהילות מרובות, וכל אחד ואחד מחזיק במנהגו, יש אוכלין קטניות בפסח ויש שאין אוכלין, ואין בזה משום לא תתגודדו כיון דכל אחת קהילה בפני עצמה, עכ"ל.

להודיע

לכל אחביי אנשי קהילתנו הי"ו, איך אחרי שהמצב המר הכריח לנו לבקש היתר לאכילת מיני קטניות בחג הפסח הזה הבעל"ט, היפך המנהג המפורסם בשאר קהילות ישראל שבפיעה"ק ירושת"ו. ולא רצינו לסמוך על דעתנו אנחנו בי"ד דחת"ל, ע"כ הלכנו לשאול את פי הרבנים דשאר קהילות אשכנזים וספרדים וגם המה הסכימו להתיר לכל מי שאין לו מצה מספקת לכל ימי החג, מותר לו לקנות מיני קטניות ולהזהר בעשייתן לפי הדין ולאכול אך לא לאפות בפורני כנהוג בחול, רק כל אחד יעשה בביתו הן דרך אפיה הן דרך בשול. וע"ז נאמר (תהלים ק"א) אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי. וכ"ש אנחנו קהלת התימנים שמנהגינו להתיר בתימן, וא"צ התרה אחרי שהרבנים התירו בשעת הצורך בזה הזמן. וע"כ אין לפקפק על מי שנצרך לזה. ויאכלו ענוים וישבעו. ודי' יאמר לדחקנו ולצערנו די. וחג המצות נחוג בדיעות, וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים וכו' בב"א.

הצעיד שלום יוסף

אלשיך

יצ"ו

הצעיד אברהם חיים

אלנדאף

יצ"ו

פנינים

"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי" (שמות ו', ה').

יש לתמוה, דבפרשה הקודמת כתיב "וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב", וכאן לא הזכיר האבות, ועוד הוסיף לומר "אשר מצרים מעבדים אותם", דלכאורה היא שפת יתר, כי כבר ידענו זאת מדכתיב "ויעבדו מצרים".

וביאר הגאון הקדוש מהר"י בדיחי זצוק"ל בספרו חן טוב, בהקדים האמור במדרש דשבט לוי לא נשתעבדו, מפני שהיו עוסקים בתורה והגינה עליהם, וגם שמרו ברית מילה והיו מלים את בניהם בלי ידיעתם של המצרים, או שנאמר שעסק התורה הגן שלא גזרו עליהם לבטל המילה כמו שגזרו על ישראל, שהרי כל גזירת המילה היתה על מנת שיוכלו להשתעבד בהם בקושי ולא תגן עליהם זכות מצות המילה, וכמו שכתב לעיל מיניה (א', י').

ולפיכך מבואר כי האמור למעלה "ויזכור אלהים את בריתו" וכו' היינו הברית שכרת עם האבות. אמנם בפסוק זה אמר "אשר מצרים מעבדים אותם", שהקשו את שעבודם על ידי ביטול מצות המילה, וזהו "ואזכור את בריתי" סתם, בלא הזכרת האבות, היינו ברית המילה שביטלו מהם.

בסיעתא דשמיא נפתח הרישום
לשיעור א'

לישיבה הגדולה

פרי עין חיים

בית שמש

לפרטים: 057-3133327

השיעור השבועי
יתחדש בעז"ה בליל
שישי א' איר

עולם הדפוס

רח' בירנבוים 19 בני ברק

0573111606

036771638

d0573111606@gmail.com

לעילוי נשמת
הרב שלמה בן שוכר זצ"ל

התודה והברכה

להר"ר שילה יגאלי הי"ו

על סיועו הרב

לעילוי נשמת

ר' חיים בן משה ז"ל

♦♦♦
מרים בת יוסף ע"ה